

14
I. I. N.
Academisk Afhandling

Om
Det Wårde,

Swaruti

OECONOMIEN

Blifwit Hållen
Af åtskilliga Gamla Folkslag.

Med Wederbörandes Samtycke,

Under

Oeconom. PROFESSORENS och Ledamotens af Kongl. WA-
SA Orden, Wetensk. Acad. Wet. Soc. i Upsala och Kongl.
Swenska Patriot. Sällskapet

Herr

DOCT. PEHR KALMS

Inseende,

Utgifwen

af

THOMAS ELENIUS

Philosof. Cand. Österbotninge.

I Åbo Acad. öfre Lärosal den Junii 1775.

Å B O,

Fryckt hos JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL.

S. I.

De lärdas egenkärlek och fåfänga har väckt mångfaldiga och til sina följder ganska skadeliga twister om Wetenskapernas värde och företräde fram för hwarandra. Vår uplysta tid ratar en så osmakelig fåfänga. Man anser, åtminstone borde man anse hwar och en af Wetenskaperne värdig at älskas, idkas, hedras, upmuntras och befordras. Om den ena af dem tyckes i et afseende hafwa företräde, så har den andre i et annat. Deras samband och förening är så nödig, för at wärka människoslägtets sällhet, som flera stämmors och instrumenters, til en lustlig och behagelig musik. Men ehuru således hwar och en förnuftig wetenskapernas idkare hyser den dygdiga
blyg-

blingsamhet, at han icke tilwäller och tiltrugar sin wetenskap, för den han self måst hogfalles, främsta rumet ibland wetenskaperna, så anjer han dock för en af sina största skyldigheter, at ej allenast idka och utwidga, utan ock at på et utmärkt sätt recommendera och wårda sin egen wetenskap och des idkare. Et sådant bemödande är ej allenast läfligt, utan ock ädelt och berömnwärdt.

Med sådana tankar om Wetenskapernas jämnwigt och lika wårde, är det som jag nu är sinwad skrifwa någre rader til den wetenskapens lof, hwilken ådraagit sig all min kärlek och upmärksamhet, nemligen Oeconomien. Och som intet beröm kan wara större för denne wetenskap, än det, at hon blifwit högt wårderad af de största och måst berömda män och hjältar hos de förnuftigaste ibland de äldsta folkslag, så är det deras exempel, som jag i det efterföljande utber mig få ställa för mina Läsares ögon. Man lærer då finna, at, ehuru Oeconomien tuckes wara wårt nuwarande tidehwarfs hufwud-studium, hafwa dock den äldre tidens seder och tänkesatt mera gynnat henne.

§. 2.

At Assyrier, Perfer, Meder, Babylonier, Egyptier och Cartaginenser sact et utmärkt warde uppå Hushålls wetenskapen, det kunde med många giltiga betyg bewisas, om jag nu hade tid och rådrum at,

stöka i älderdomens gömmor. Då skulle man finna, at de i flera delar af Oeconomien gjort sådana storwårk, til hwilka vår tids människor näppeligen tycas vara wurna. Deras bygnader trotsa ännu förgängeligheten, och wisa för våra ögon, at de i byggningskonsten, som är en af Oeconomimens största delar, stigit til en höjd, som för oss ännu är otillgänglig, och til hwilken eftervärlden sent eller aldrig lär uphinna. Vitrens fruktkarhet hafwa många af de upräknade folkslagen bragt så högt, at de skördat ifrån 100:de til 300:de kornet. Våra äldste Förfäder kunna ock räknas ibland dem, som wetat sätta wärde uppå Oeconomien. Det är sant at de woro tappre, och at tapperheten war den dygd, som ådrog sig deras största aktning och upmärksamhet: glansen af den samma kunde dock så litet förblindad dem, at sjelfwe deras tappreste Konungar woro ansedde med förakt, om de ej tillika woro mäne om en god Hushållning. Et prof härpå är, at de tillagt en af sina bättre Regenter det neslige tilnamnet Barcke Konung, för at, til Regenters sträck och warnagel förewiga minnet af den wårdslöshet och försummelse, hwarmed han skötte Rikshushållningen, och med hwilka miswårt och Landsplågor plåga oskiljaktigt wara förenade.

§. 3.

Då man om de ofwannämde til måsta delen Barbariska folkslag har sig bekant, at de utmärkt wårderat Hushålls wetenskapen, så är lätt at sluta, det de

de mera polerade folkslagen ännu högre skattat den samma. Dessa äro Grækerna och Romarena. Bägge desse folkslagens Historie är upfylld med minnesmärken af deras hushållswett och idoghet. Hvad de förre nämligen Grækerna widträffar, så är af Lærdoms Historien bekant, at deras smilten omfattat alla nyttiga wetenskaper, och at de sökt upstända ljus i dem alla: Huru kunde de då glömma Oeconomien, den nyttigaste af dem alla? til öfverflöd witna och deras skrifter i Oeconomien här om så tydeligen, at intet däremot kan invändas. Aristoteles har, ibland annat, äfwen skrifwit i Oeconomien. Hesiodus har som en wyperlig skald sjungit til Oeconomien ära, och en Oeconom kan med största nöje och nytta läsa hans sånger. Det främsta rummet ibland Grækernas Oeconomer intager dock Xenophon med största rätt. Hans *οικονομικα* witna om desj författarens eftertänka, kunskaper och wältalighet: så aldeles, at föga fattas, at icke han sjelf ägt hwad han wid slutet af nämnde afhandling fordrar af en Oeconom, nämligen et smille, hwari är något Gudomligt.

§. 4.

Men wi skynda oss til Romarena. De hafwa upstigit til den höjd af wälmåga, sällhet och ära, til hwilken intet folkslag förr eller efter dem hunnit, och til hwilken de alldrig hinna, så länge de icke följa deras grundsats, som efter en Fransysk författarens samma utlåtelse war: il faut faire de la culture

des terres la premiere affaire d Etat. Åkerbruket gaf åt detta folk idel raska, tappra och trogna medborgare, hwilka med en förundrans wård lätthet och i en hast höjde Rom til hela werldenes hufwudstad. Romulus war den som ingaf sit folk den nationella princip, at man borde i åkerbruk så söka sin ara och sit anseende, som man är säker at där i winna sin utkomst, sin härqning och sit nöje; och för at ständigt bibehålla Agronomien i största helgd och wördnad, stiftade han et besynnerligt Prästerkap, bestående af 12. Åker-bröder fratres aruales, och Regenten sielf war en af dem. De boro, utom all annan prydnaad, en Krona af ar. Deras högtideligaaste göromål war, at offra åt sådes-Gudinnan Seja eller Segesta för at erhålla en lyckelig skörd. Numa förordnade ej lång tid därefter, at förstelingen af såd win och alla fruater borde hembäras Gudarna, af hwilka ganska många dyrkades såsom hafwande wård om Åkerbruket, hwilket man således ansåg flera än en Gud wärdigt. Augustinus talar i sin bok de Civitate Dei 4, 8, här om så märkwärdigt, at wi icke kunna undgå at anföra hans ord; Han säger om Romarena: nec agrorum munus uni alicui Deo committendum arbitrati sunt, sed rura Deæ Rusinæ; juga montium Deo Jugatino; collibus Deam Collatinam; vallibus Valloniam præfecerunt. Nec saltem potuerunt unam Segetiam talem invenire, cui semel segetes commendarent; sed sata frumenta quamdiu sub terra essent, præpositam voluerunt habere Deam Sejam; cum vere jam supra terram essent et
segetem

segetem facerent, Deam Segetiam; frumentis vero collectis & reconditis, ut tuto servarentur, Deam Tutilinam præposuerunt. Cui non sufficere videre tur illa Segetia, quamdiu seges ab initiis herbidis usque ad aristas acidas perveniret? Præfecerunt tamen Proserpinam frumentis germinantibus, geniculis nodisque culmorum Deum Nodatum, involu- mentis folliculorum, Deam Volutinam; cum folliculi patefcunt, ut spica exeat Deam Patelenam; cum segetes novis aristis æquantur, quia veteres æquare hostire dixerunt, Deam Hostilinam; florentibus fru- mentis Deam Floram; lactescentibus Deam Lactur- tiam; maturescentibus Deam Maturam; cum runcan- tur, id est a terra auferuntur, Deam Runcinam. - -

Ingen heders insla ansågs hos Romarena för så stor, som den at vara Ålferman. I förstone wo- ro ock alla Romerske Borgare det. På wissa da- gar kommo de til staden, då något wiagtigt föreföll, hwilket de afgjorde i sina Comitia. At ligga i sta- den och genom något ämbete eller handwärf söka sin föda ansåas för mindre Heder. Plinius säaer uttryckeligen i hist nat. l. 18. c. 2. Vera illa Ro- muli proles semper rusticam plebem præposuit ur- banæ, qui in villis, ignaviores habiti quam qui foris terram molirentur. Cato i sin bok de re ru- stica c. 1. anför ock, at man den tiden ej kunde gif- wa någon et mera smikrande loford, än då man kallade honom en god Ålferman och Husbållare: Et virum bonum cum laudabant, ita laudabant. Bo- num

num agricolam bonumque colonum; amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur.

Denna åra och detta Låsford bestod ej uti inbilning, utan medförde något werkeligt. De största Statsmän och Fäldtherrar blefwo ifrån plogen kallade til at styra Samhället och dess Krigshävar, och ansågo ej för skamligt at åter gå tillbaka til sin plog. Swarken Soldaten eller Officeraren skändes at efter fulländad seger och firad triumph wända sina händer til Jordbruket. Plinius frågar hwad orsaken wore, at åkern den tiden gaf så rikelig afkastning, och swarar derpå sielf rätt artigt: Ipsorum tuncmanibus imperatorum colebantur agri; ut fas est credere, gaudente terra vomere laureato & triumphali aratore: sive illi eadem cura semina tractabant qua bella, eademque diligentia arva disponebant, qua castra; sive honestis manibus omnia lætius proveniunt quoniam & curiosius fiunt. Han anför derpå Attilii Reguli exempel, hwilken blef kallad til at emottaga Consulatet, under det han hölt på at så sin åker och war öfwerhölid af dam och stoft: Swaraf han feck tilnamnet Seranus. Äfwen så hadde redan tilföre Quintius Cincinnatus blifwit upkallad til den högsta heder til hwilken en Romare kunde stiga, nämligen Dictaturen, då han som bäst war sysselsatt med at sköta de 4 jugera land dem han ägde, hwilka til åminnelse häraf blefwo prata Quinctia kallade.

Här twingas jag at tvärt afbröta det ringa arbete jag under en stöndigt påstående swår sjukdom på en afskild ort med nöda kunnat sammanfatta. Wid et lägligare tilfälle har Läsaren at wänta något mögnare.

